

1ΜΧΑ

Τραμπε του Ελληνοσέρβικου αμοσίου
(Καβάβα, 7-10 Νοεμβρίου 1976) κ.α.μ.
"Εντορχειζ Εθνικισμ υ Εξόθιν κειε εν
αποσποστικισ αμωνις (1804-1830)".

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΕΡΒΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ον ΑΙΩΝΑ

Κ. Βαβοῦσκος

Α. Συμφώνως πρὸς τὸ ἐδ. 4 τοῦ Κανόνος ΙΖ' τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὸν ὡς συνέπειαν τούτου διατυπωθέντα Κανόνα ΛΗ' τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου «τὸν ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν τεθέντα Κανόνα καὶ ἡμεῖς παραφυλάττομεν τὸν οὕτω διαγορευόντα· εἴ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις ἢ αἰθις καινισθείη τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἢ τάξεις ἀκολουθεῖτω». 'Επὶ τῇ βάσει τῆς διατάξεως ταύτης διεμορφώθη ἡ πολιτικὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία συνίστατο εἰς τὴν παραχώρησιν αὐτοκεφάλου καθεστώτος, μόνον εἰς ἐκείνας ἐκ τῶν χριστιανικῶν ἐθνικῶν ομάδων, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτων πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐζήτουν τοῦτο, διότι ἦτο ἀδιανόητον ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Πολιτείας, ὅταν συνέτρεχεν ἡ περίπτωσις αὐτῆ, νὰ ὑπάρχουν δύο ἀνεξάρτητοι ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι. (Κατὰ τὰ λοιπὰ αὐτοκέφαλοι ἐκκλησίαι ἀνεκηρύσσοντο ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀποστολικαί, δηλ. Ἰδρυμένα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων).

Τὴν πολιτικὴν ταύτην ἐκφράζει καὶ ἡ βασικὴ ὡς πρὸς τὸ θέμα ἀπάντησις τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, ἡ δοθεῖσα τὸ 961, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸν Πάπαν Νικόλαον Α', συμφώνως πρὸς τὴν ὁποῖαν «τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ μάλιστα γὰρ τὰ περὶ τῶν ἐνοριῶν δίκαια ταῖς πολιτικαῖς ἐπικρατεῖαις τε καὶ διοικήσεσι συμμεταβάλλεσθαι εἶωθεν». Ἀκολουθοῦν τὴν πολιτικὴν ταύτην τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον παρεχώρησε κατὰ καιροὺς τὸ αὐτοκέφαλον καθεστῶς, καὶ δὴ κατόπιν σχετικῆς αἰτήσεως, εἰς τὴν ρωσικὴν, τὴν ἑλληνικὴν, τὴν σερβικὴν, τὴν ρουμανικὴν, τὴν ἀλβανικὴν καὶ τὴν βουλγαρικὴν ἐκκλησίαν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ πρῶτον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἑλληνικῆς, καὶ ἀργότερον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας, προηγῆθη ἀντικανονικὸς τάραχος λόγῳ τῆς κατ' ἀρχὴν πραξικοπηματικῆς ἀνακηρύξεως αὐτῶν ὡς αὐτοκεφάλων. Τὸ ζήτημα ὁμως τελικῶς διηυθετήθη συμφώνως πρὸς τὴν κανονικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, χωρὶς νὰ εὕρη ἀπήχησιν τινα εἰς τὰς ἄλλας ἐκκλησίας, διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ρουμανικῆς ἐκκλη-

σίας, παρ' όλον ότι έδημιουργήθη ώρισμένη άναταραχή, ήκολουθήθη τελικώς ή κανονική τάξις των πραγμάτων, διά τής ύποβολής αιτήσεως προς κανονικήν χειραφέτησιν, ή όποια και πράγματι έλαβε χώραν (ώς άλλωστε είχε συμβή παλαιότερον με την ρωσικήν εκκλησίαν).

Πράγματι: α) Είς την περίπτωση τής ελληνικής εκκλησίας παρ' όλον ότι ύπήρχον ιδιαίτεροι δεσμοί του ελληνικού Έθνους με το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, οι όποιοι, ως εκ τής φύσεως των πραγμάτων, επέβαλον όλως προσεκτικήν αντιμετώπισιν του ζητήματος, ήκολουθήθη ή χειροτέρα δυνατή πολιτική. Διά τον ύποτιθέμενον φόβον, μήπως ο σουλτάνος διά του Πατριαρχείου έπηρεάζει την πολιτικήν του τότε νεαρού Βασιλείου, έγινε το 1833 πραξικοπηματική ανακήρυξις αυτής εις αυτοκέφαλον εκκλησίαν χωρίς να τηρηθούν τα στοιχειοδέστερα προσχήματα έναντι του Πατριαρχείου. Κράτος ελληνικόν ύπήρχεν, αλλά δεν ήθελήθη να ύποβληθῆ αιτήσις προς παραχώρησιν αυτοκεφάλου καθεστώτος.

Είναι άληθές ότι ο χειρισθείς τότε την όλην ύπόθεσιν γερμανός νομομαθής και μέλος τής τριαδικής 'Αντιβασιλείας Γεώργιος-Λουδοβίκος Μάουρερ, καθ' ο διαμαρτυρόμενος, άνατραφείς εις καθολικά κέντρα τής εποχής, διεπνέετο από άρχας όλως ξένας προς τās παραδόσεις τής 'Ορθοδοξίας, πρῶγμα όπερ έξηγγεί τα ύπ' αυτού γενόμενα, αλλά οι βοθηήσαντες αυτόν εις ταυτα Έλληνες, ως ο Θεόκλητος Φαρμακίδης, λόγιος και θεολόγος, και πολλοί πολιτικοί και εκκλησιαστικοί παράγοντες, ήθελόν, ο καθείς διά λογαριασμόν του, ν' άπαλλαγούν τής εκκλησιαστικής και πολιτικής έπιρροής του Πατριαρχείου. Το γεγονός πάντως είναι ότι ή ελληνική εκκλησία πρώτη ενεκαίνιασε την άντικανονικήν αυτήν πολιτικήν, ή όποια έστρέφετο άμέσως μεν κατά του Πατριαρχείου, έμμέσως δέ κατά τής κανονικής τάξεως των 'Ορθοδόξων Έκκλησιών. Τελικώς διηυθετήθη μεν το θέμα, μετά άροδον δέ δέκα έπτά έτών, ήτοι το 1850, διά Πατριαρχικόν και Συνοδικόν Τόμου, ο όποιος, έκδοθείς τῆ αιτήσει τής ελληνικής κυβερνήσεως και εκκλησίας, ισχύει και σήμερα εισέτι, λαβών την συνταγματικήν κάλυψιν με το Ισχύον Σύνταγμα του 1975. Ο Πατριαρχικός και Συνοδικός Τόμος, προδόν τής άγανακτήσεως, την όποιαν προεκάλεσεν εις τον ελληνικόν λαόν το κατά του Πατριαρχείου πραξικόπημα, καθιέρωσε το αυτοκέφαλον από του 1850, ήτοι από τής έκδόσεως αυτού, αντιπαρελθών εν σιγή τα γενόμενα το 1833.

β) Είς την περίπτωση τής βουλγαρικής εκκλησίας αι προυποθέσεις ήσαν χειρότεροι, διότι δεν ύπήρχε καν κράτος βουλγαρικόν, ώστε να δικαιολογηθῆ οιαδήποτε αιτήσις περι παραχώρησεως αυτοκεφάλου καθεστώτος εις αυτήν. Έντεϋθεν προήλθε θλιβερά ρήξις μεταξύ αυτής και του Πατριαρχείου, παρ' όλον ότι τουτο προσεπάθησε να παραχωρήσει ώρισμένα καθαρώς εκκλησιαστικού περιεχομένου προνόμια εις τās βουλγαρικού ποιμνίου

επαρχίας του. Η ρήξις αυτή έπισημοποιηθείσα μετά την διά σουλτανικου φερμανίου, ήτοι δι' όλως άντικανονικόν περιεχομένου ένεργείας, αναγνώρισιν ανεξαρτήτου βουλγαρικής εκκλησίας εντός του αυτού Κράτους, ήτοι εντός του Κράτους, εις το όποιον ήδρευεν ήδη το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, επεξετάθη δυστυχώς και εις τον έθνικόν τομέα διά να καταστή κατά βάσιν, και δη έπι μακράν σειράν έτών, άκήρυκτος έλληνοβουλγαρικός πόλεμος έπι τουρκικόν έδάφους. Τελικώς διηυθετήθη το ζήτημα, συμφώνως προς την κανονικήν τάξιν των πραγμάτων, αλλά μετά έβδομήκοντα πέντε όλα έτη, άφου εν τῷ μεταξύ έχυθη αίμα, προδενήθησαν τεράστια καταστροφαι και εκαλλιεργήθησαν μιση φοβερά.

γ) Είς την περίπτωση τής ρουμανικής εκκλησίας αι προυποθέσεις ήσαν ανάλογοι προς τās τής ελληνικής εκκλησίας. Πράγματι, ρουμανικόν κράτος ύπήρχε και αιτήσις περι αυτοκεφάλου ρουμανικής εκκλησίας θα ήτο δυνατόν να συζητηθῆ. 'Αντ' αυτού όμως, μετά την κατά το 1857 ένωσιν τής Βλαχίας και τής Μολδαβίας εις μίαν ήγεμονίαν, επεξητήθη ή βιαία λύσις του προβλήματος. Πράγματι, ο ήγεμόν Κούζας προέβη εις μεγάλας μεταρρυθμίσεις με σκοπόν την πλήρη ύποταγήν τής εκκλησίας, διότι διά των νόμων του 1863 και 1865 κατήργησε τα εκκλησιαστικά δικαστήρια και τον θρησκευτικόν γάμον και ώρισεν ότι οι μητροπολίται και οι έπίσκοποι θα διορίζωνται ως κοινοί δημόσιοι υπάλληλοι, άνευ εκλογής και έγκρίσεως του Οικουμενικου Πατριαρχείου, όπερ de facto ώδήγει εις άπόσχισιν πραξικοπηματικήν εκ του Πατριαρχείου. 'Ητο έπόμενον να δημιουργηθῆ τεράστιος σάλος εις τās σχέσεις προς το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, το όποιον κυρίως έδοκιμάζετο εκ των μεταρρυθμίσεων τούτων, με κίνδυνον να επέλθη κατάστασις, σχισματική, όμοια εκείνης, ή όποια έδημιουργήθη εις τās σχέσεις του Πατριαρχείου προς την βουλγαρικήν εκκλησίαν.

Η ρουμανική εκκλησία και πολλοί τότε πολιτικοί άνδρες τής Ρουμανίας δεν ήθελον την κατ' αυτόν τον τρόπον άπόσχισιν εκ του Οικουμενικου Πατριαρχείου, δι' αυτό, υπό την πίεσιν τής αντιδράσεως ταύτης, ήρχισαν διαπραγματεύσεις, εις τās όποιās έλαβον μέρος οι μητροπολίται Ούγγροβλαχίας και Μολδαβίας, και αυτός ούτος ο ήγεμόν Κούζας, συνέπεια των όποιων ύπήρξε να δοθῆ συμβιβαστική λύσις εκφρασθείσα εις το σχέδιον νόμου περι 'Οργανώσεως τής Έκκλησίας του 1869, το όποιον παρά τās εν τῷ μεταξύ παρεξηγήσεις, ώδήγησε τελικώς εις την έκδοσιν του Πατριαρχικου και Συνοδικου Τόμου του 'Απριλίου του 1885, διά του όποιου ή ρουμανική εκκλησία ανεκηρύσσεται αυτοκέφαλος, συμφώνως προς την κανονικήν τάξιν των πραγμάτων.

δ) Είς την περίπτωση, παλαιότερον, τής ρωσικής εκκλησίας, ύπήρχε βεβαίως ανεξάρτητον κράτος, αλλά ο τρόπος ανεξαρτοποιήσεως αυτής

υπήρξε περιέργως. Ο ήγεμών της Μόσχας διέταξε, το 1441, την σύλληψιν του μητροπολίτου Ρωσίας Ίσιδώρου, διότι ενόμισεν ότι ούτος επέστρεψεν εκ Φλωρεντίας διά να επιβάλῃ τὰ δόγματα τῆς Ρώμης εἰς τὴν Ρωσίαν, συμφώνως πρὸς τὸν Τόμον τῆς Ἐνώσεως. Ἐν συνεχείᾳ διέταξε τὴν ὑπὸ ρώσων ἐπισκόπων δίκην του, κατὰ παράβασιν τῆς κανονικῆς τάξεως, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν οὗτος ἔπρεπε νὰ δικασθῇ ὑπὸ ἀρχιερέων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπειδὴ ὁμοῦ οὗτος ἀπέδρασεν, οἱ ρῶσοι ἐπίσκοποι ἐξέλεξαν τὸ 1448, ἄνευ ἐγκρίσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς μητροπολίτην τὸν Ἰωάνν, κηρύττοντες de facto τὴν Ἐκκλησίαν των ἀνεξάρτητον.

Εἰς τὴν Ρωσίαν ὁμοῦ ἐδημιουργήθη, κατόπιν τούτου, σάλος καὶ σοβαροὶ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ παράγοντες εὐρέθησαν ἀντίθετοι πρὸς τὸ γενόμενον πραξικόπημα. Δι' αὐτὸ ὁ μέγας ἡγεμὼν Βασίλειος Βασιλιεβιτς ἐζήτησε τὸ 1452 τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτοκεφάλου ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

ε) Σήμερον ἐκκρεμεῖ τοιαύτη περίπτωσις, ἡ τῆς λεγομένης Ἐκκλησίας τῆς Μακεδονίας (τῶν Σκοπειῶν), ἡ ὁποία αὐτοανекηρύχθη αὐτοκέφαλος ἄνευ ἐγκρίσεως οὔτε τοῦ Οἰκουμενικοῦ οὔτε τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπεσπίασθη. Μέχρι στιγμῆς, καθ' ὅσον γνωρίζω, οὐδαμῶθεν αὕτη ἐδέχθη ἀναγνώρισίν τινα, διότι ὁ πραξικοπηματικὸς τρόπος ἰδρύσεώς της ἀντίκειται, κατὰ τὰ ἤδη ἐκτεθέντα, εἰς τὴν κανονικὴν τάξιν, ἡ ὁποία κρατεῖ εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐν γένει Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Β. Ἡ πρώτη σερβικὴ ἐκκλησία ἰδρύθη τὸ 1219 ὡς Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπισκοπὴ Σερβίας, πρῶτος δὲ ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας ὀνομάσθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὁ ἁγιορείτης μοναχὸς Σάββας Νεμάνια, ὁ ὁποῖος διαργάνωσεν αὐτὴν μὲ ἔδραν τὴν Μονὴν τῆς Ζίτσης.

Ὁ Σάββας Νεμάνια μετέβη εἰς Νίκαιαν τὸ 1219 διὰ νὰ προτείνῃ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τὴν ἰδρύσιν ἀνεξαρτήτου σερβικῆς ἐκκλησίας. Τὸ Πατριαρχεῖον ἐδέχθη τὴν πρότασιν, διότι ἀφεώρα εἰς φίλον λαὸν καὶ ἐξέλεξε τοῦτον «ἀρχιεπίσκοπον πάσης σερβικῆς καὶ παραθαλασσίας χώρας», ἐφοδιάσας συγχρόνως αὐτὸν μὲ πατριαρχικὸν γράμμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐχορηγεῖτο εἰς αὐτὸν τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα τοῦ διοικεῖν, κηρύττειν καὶ χειροτονεῖν. Ὁ Σάββας ἦτο νεώτερος υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος Στεφάνου Νεμάνια, ὁ ὁποῖος ἐπολιτεύθη φιλικώτατα πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ ἀνεκήρυξε τὴν Ὁρθοδοξίαν ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους.

Ἡ σερβικὴ ἐκκλησία ἀνυψώθη εἰς Πατριαρχεῖον τὴν 8ην Ἀπριλίου 1346 δι' ἀποφάσεως τῆς τοπικῆς Συνόδου τῶν Σκοπειῶν, ἡ ὁποία συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Δουσάν, ἡ ὁποία ἐξέλεξε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰωαννίκιον ὡς πρῶτον πατριάρχην «Σέρβων καὶ παραθαλασσιῶν χωρῶν». Διὰ λό-

γους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι τοῦ παρόντος, ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας ἐτέθη τὸ 1766 ἐκ νέου ὑπὸ τὴν διοικητικὴν καὶ πνευματικὴν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑπὸ τὴν ὁποίαν παρέμεινε μέχρι τὸ 1879. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμοῦ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ότι τὸ 1817 ἡ Σερβία ἀνεγνωρίσθη Ἡγεμονία, ἔστω φόρῳ ὑποτελῆς εἰς τὸν σουλτάνον, παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῆς τὸ 1831 ἐσωτερικὴν διοικητικὴν αὐτονομίαν διὰ Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Τόμου. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς αὐτονομίας ταύτης ἦσαν ότι προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ὄρισθη ὁ μητροπολίτης Βελιγραδίου ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ μητροπολίτου Σερβίας καὶ ότι τὸ Πατριαρχεῖον διετήρησε τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικυρώσεως τῶν ἐκλογῶν τῶν σέρβων ἀρχιερέων καὶ τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως οἰασδήποτε ἐκπτώσεως αὐτῶν ἐκ τοῦ θρόνου των, ἄνευ τῆς κανονικῆς θελήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα θὰ ἐμνημονεύετο εἰς ἀπάσας τὰς ἐκκλησίας τῆς Σερβίας.

Ἀργότερον, ὅτε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου τοῦ 1878, ἡ Σερβία ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητον Κράτος, ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Ἱεραρχία αὐτῆς ἐζήτησαν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὴν παροχὴν αὐτοκεφάλου καθεστώτος. Κατόπιν σχετικῶν διαπραγματεύσεων ἐξεδόθη ὁ Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος τοῦ Ὀκτωβρίου 1879, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἡ σερβικὴ ἐκκλησία ἀνεκηρύσσεται αὐτοκέφαλος, μὲ ἱερὰν σύνοδον, ἡ ὁποία, μὲ πρόεδρον τὸν μητροπολίτην Σερβίας καὶ ἀρχιεπίσκοπον Βελιγραδίου, θὰ ἐκυβέρνα τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐλευθέρως τε καὶ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως, κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας.

Μετὰ τὸ 1918 ὅτε ἰδρύθη τὸ σύγχρονον κράτος τῆς Νοτιοσλαβίας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀντιπροσωπεῖα τῆς σερβικῆς ἐκκλησίας διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν ὑπαγωγὴν εἰς αὐτὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουσαι εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὑπήχθησαν, ἤδη, εἰς τὸ νέον κράτος. Κατόπιν διαπραγματεύσεων ἐξεδόθη τὴν 19ην Μαρτίου 1919 πατριαρχικὴ ἀπόφασις, διὰ τῆς ὁποίας ἰδρύετο «αὐτοκέφαλος ἡνωμένη ὀρθόδοξος Σερβικὴ Ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων». Πρῶτος Πατριάρχης Σερβίας ἐξελέγη τὴν 12ην Νοεμβρίου 1920 ὁ μητροπολίτης Βελιγραδίου Δημήτριος, ὁ ὁποῖος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ 1922 καὶ ἐνεθρονίσθη εἰς Πέκιον τὴν 28ην Αὐγούστου 1924.

Ἐκ τῶν ἤδη ἐκτεθέντων προκύπτει ότι μόνη ἡ σερβικὴ ἐκκλησία κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἠκολούθησεν ἀρχήθεν τὴν κανονικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων. Πράγματι, τόσον κατὰ τὴν ἀνακήρυξίν της εἰς Ἡγεμονίαν ὑποτελῆ εἰς τὸν σουλτάνον, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἀνακήρυξίν της εἰς ἀνεξάρτητον κράτος

ήκολούθησε την κανονικήν διαδικασίαν αιτήσεως προς παροχήν εκκλησιαστικού καθεστώτος αντίστοιχου του υπάρχοντος εις την Χώραν της πολιτικού καθεστώτος. Τοιουτοτρόπως ήδυνήθη λίαν όμαλώς και συμφώνως προς τας αρχάς του Κανονικού Δικαίου της 'Ορθοδοξίας να αποκτήση κατ' αρχήν μόν ήμιαυτόνομον, έν συνεχεία δέ πλήρως ανεξάρτητον καθεστώς. Ουδέποτε ή σερβική εκκλησία ήθέλησε να ζητήσει τοιοϋτον καθεστώς πριν ή ή Σερβία αποκτήση αντίστοιχόν πολιτικόν καθεστώς, και άφου ή Σερβία απέκτησε τοιοϋτον καθεστώς δέν ήθέλησε να αυτοανακηρυχθή πραξικοπηματικώς ανεξάρτητος. Το γεγονός τουτο έχει όλως ιδιάζουσας σημασίαν άν λάβη τις υπ' όσιν το γενικόν πνεϋμα της εποχής, ήτοι τόν σάλον, ο όποιος προεκαλείτο από το δόγμα των έθνικοτήτων και τα συνεπεία τουτου εκραγέντα άπανταχού έθνικά κινήματα. "Οντως εκκλησιαστικώς αύτη υπήγετο εις Πατριαρχείον, το όποιον ήτο κατά τε την σύνθεσιν και την γλώσσαν έλληνικόν, γεγονός δπερ, εις τα πλαίσια της εποχής, θα ήτο δυνατόν να δικαιολογήση με έξω-εκκλησιαστικά επιχειρήματα, έθνικης μορφής κίνησιν κατ' αυτόϋ. Οι Σέρβοι ήδυνήθησαν να διίδουν τόν παρά την έλληνικότητα του Πατριαρχείου οικουμενικόν χαρακτήρα αυτού και να σεβασθούν το κορυφαίον την τάξιν ορθόδοξον καθίδρυμα, ως επιβάλλει άλλωστε ή εκκλησιαστική τάξις και πειθαρχία και ή χριστιανική δομή των Έκκλησιών. Τοιουτοτρόπως διά της όμαλης προσβάσεως εις το αυτοκέφαλον καθεστώς, απέφυγον την ύστεραν επίκλησιν συγγνώμης προς άπόκτησιν καθεστώτος, το όποιον οϋτοι ήδυνήθησαν νομοτύπως αρχήθεν να αποκτήσουν. Κατ' αυτόν τόν τρόπον διετήρησαν άδιαταράκτως φιλικάς σχέσεις με το Πατριαρχείον και δι' αυτόϋ με το έλληνικόν Έθνος, του όποιου παλαιοι φίλοι και σύμμαχοι ήσαν και είναι.

GRČKO-CINCARSKO-MAKEDONSKI TRGOVCI U ZEMUNU PREMA PRVOM SRPSKOM USTANKU

Slavko Gavrilović

Kao jedan od glavnih centara na trgovačkom putu Solun—Bečnemačke zemlje, Zemun je od kraja XVII veka bio vrlo privlačan za balkanske trgovce koji se u njemu ili prolazno zadržavaju ili stalno naseljavaju. Značaj Zemuna u trgovačkoj razmeni Balkan-Podunavlje porastao je posle 1739. kad je između Austrije i Turske došlo do mira koji je potrajao punih pet decenija. Preko Zemuna su prema severu i severozapadu prolazile na stotine grčko-cincarsko-makedonskih trgovaca dok su se desetine i desetine njih zadržavale u Zemunu najpre kao turski a zatim kao austrijski podanici. Kao što je poznato, dok su bili turski podanici, oni su novac iznosili izvan Austrije, što je bečku vladu nagñalo da traži načina kako da ograniči njihovo poslovanje i spreči oticanje novca u Tursku. Uvođenjem niza restriktivnih odredaba u njihovo trgovanje i od 1770-tih godina zauzimanjem čvršćeg stava prema Turskoj, Austrija je zaustavila priliv turskih podanika u svoje gradove i mnoge primorala da prime njeno podanstvo, čime je ubrzano uklapanje Grka a naročito Cincara i Makedonaca u srpsko-pravoslavnu trgovačku čaršiju i njihovo negde brže negde sporije srbiziranje¹.

Pred izbivanje prvog srpskog ustanka taj proces je bio već podosta odmakao tako da je teško odrediti da li se mnogi od njih, u početku XIX veka, još osećaju kao Grci, odnosno Cincari i Makedonci ili već kao pravi Srbi od kojih se po imenima i prezimenima često više nisu razlikovali. Otud iskrasava pitanje da li se, primera radi, o Dimitriju Puljeviću, Teodoru Dcmeliću, Petru Duki, Dimi Bajiću, Jefi Panaotoviću i drugima može govoriti kao o Nesrbima ili kao o Srbima.

U vreme prvog srpskog ustanka među Grcima, Cincarima i Makedoncima u Zemunu bilo je nekoliko veletrgovaca angažovanih u trgovini pamukom i vunom, za kojima su manufakture i fabrike u Monarhiji osećale veliku potrebu. Oni su bili u najjužoj vezi sa trgovcima u Makedoniji i severnoj Grčkoj, odnosno

1. Poblize: Sl. Gavrilović, *Prilog istoriji trgovine i migracije Balkan-Podunavlje XVIII i XIX stoleća*, Beograd 1969, 5-110.